

Kaksi puiden istuttajaa

Aleksis Salusjärvi

Kaupungit ovat syntyneet sinne, missä metsä on kaadettu. Länsi-Euroopassa kulttuuri on tarkoittanut kaupunkia yli viisisataa vuotta, Suomessa viisikymmentä. Sivistys ja metsä muodostavat ristiriidan. Puiden istuttaja ei siksi voi välttää kulttuurin kyseenalaistamista.

1

Syyskuun kuudentena päivänä vuonna 2005 kello kuusi aamulla käveli Sinebryhoffin puistossa nainen kantaen kuusentaimia ja lapiota mukanaan. Museon läheisen lammen viereen hän kaivoi kuopan ja istutti puun. Sitten hän valokuvasi sen ja poistui paikalta.

Nainen oli **Annu Wilenius** (1974), valokuvaaja, joka oli päättänyt istuttaa kuusentaimia kaupunkitilaan nähdäkseen kuinka pitkään niiden annetaan kasvaa rauhassa. Puiden istuttamisestaan hän kutsui vandalismiksi. Niin harmiton ja vaaraton kuin puun alkuperä onkin, ei sitä useinkaan katsota julkisella paikalla hyvällä. Paljastui, että tässä puistossa kutsumattomalle kuusentaimelle annetaan elinaikaa vuorokauden verran ennen kuin kaupungin puistotyöntekijän esteettinen silmä kokee tullessa loukatuksi.

Wileniuksen kuusentaimien istuttaminen oli taideprojekti, josta hän kokosi valokuvanäyttelyn ja pienen kirjan. Vuosina 2004–2005 hän istutti yhteensä kahdeksan kuusentainta Reykjavikiin, Helsinkiin ja Rotterdamiin. Puut riivittiin maasta kolmen tunnin ja yhdeksän kuukauden aikavälillä kahta lukuun ottamatta.

Säilyneet puut sijaitsevat Reykjavikissa niityllä ja Rotterdamilaisen talon sisäpihalla. Jälkimmäinen tapaus on projektin kiinnostavin: Wilenius nosti pihalaatan paikaltaan ja korvasi sen taimella. Laatta jäi sen viereen kuin kaivonkansi. Hollantilaisilla ei ole toistaiseksi ollut sydäntä taimen poistamiseen niin vähäpätöisestä syystä, että se on häiritsevällä paikalla.

2

Maailman luultavasti kuuluisimmasta puiden istuttajasta on kirjoittanut **Jean Giono**

(1895–1970). Häneltä pyydettiin vuonna 1953 kertomusta jostakin unohtumattomasta henkilöstä. Giono kirjoitti pienen tarinan nimeltä *Mies joka istutti puita*.

Se kertoo lammaspaimenesta, joka asuu Provencen autioituneella ylängöllä ja istuttaa puun siemeniä paimenmatkoillaan. Seutu on aikanaan autioitunut, sillä metsät on hakattu teollisuuden tarpeisiin. Pikkuhiljaa joet ovat kuivuneet ja eroosio murentanut maa-ainesta, eikä ylängölle ole jäänyt muuta kuin heinikkoa. Giono kertoo itsestään nuorena miehenä, joka vaeltaa asumatonta seutua. Siellä hän tapaa erakkona elävän paimenen, jonka luona yöpyy.

Seuraavana päivänä nuori kirjailija seuraa paimenta kukkulalle. Mies istuttaa edellisenä päivänä huolella valittuja tammenterhoja, joita on liotettu yö vedessä. Kysyessään paimenelta kuinka monta täysimittaista puuta tähän mennessä istutetuista terhoista kasvaa, tämä arvioi, että kymmenisen tuhatta. ”Sanoin hänelle, että kolmenkymmenen vuoden päästä nämä kymmenen tuhatta tammea näyttäisivät tosi mahtavilta”, Giono kirjoittaa. Paimen vastaa, että ”jos Jumala suo hänen olla vielä kolmenkymmenen vuoden päästä hengissä, niin silloinhan hän on ehtinyt istuttaa puita sellaisen määrän, etteivät siinä nämä kymmentuhatta tammea olisi kuin pisara meressä.”

Kertomusta ei julkaistu sen kirjoittamisvuonna, sillä tilatun tekstin vaatimus oli, että henkilön tuli olla oikeasti elänyt. Giono ei kyennyt todistamaan puita istuttaneen miehen koskaan eläneen.

3

Puussa on jotakin perustavaa. Se on niin konkreettinen, että sitä ei voi olla käsittämättä. Ilmaston lämpeneminen selitetään satelliitti- ja kaaviokuvilla, mutta jos puu kaadetaan, se pitää ryskettä. Se jättää kannon todistamaan siitä, mikä on joskus ollut ja mikä ei koskaan enää palaa.

Puut ovat yksilöitä. Giono puhuu niiden muodostamasta kokonaisuudesta, metsästä – ja Wilenius yksittäisistä olennoista, joihin hän muodostaa suhteen. Saksalaisen filosofi **Wolfgang Welschin** (1946) mukaan asioita, puuta ja ihmistäkin, voitaisiin yrittää ajatella maailmasta käsin sen sijaan, että järjestelemme niitä ihmisestä lähtien, ihmistä varten. Puut rikastuttavat muidenkin olentojen kuin ihmisten elämää.

Näiden kahden puiden istuttamiskertomuksen aikaväli on viisikymmentä vuotta. Giono kertoo tarinaansa vasten kahta maailmansotaa, joista ensimmäiseen hän joutui kaksikymmenvuotiaana. Selviytyttyään Verdunin taistelusta hän palaa autioituneelle ylängölle. Tammitaimikko on yli miehenkorkeista, ja se jatkuu kolmen kilometrin leveydellä yhdentoista kilometrin matkan. ”Kun muisti, että kaikesta tästä oli kiittäminen vain hänen käsiään – tai sieluaan – ja että kaikki tämä oli toteutettu vain niiden voimin, niin silloin ymmärsi, että ihminenkin voi olla yhtä tehokas ja aikaansaapa kuin Jumala myös jossakin muussa kuin tuhotöissä”, hän kirjoittaa.

Wileniuksen maailmassa on ihmisiä kolminkertainen määrä Gionon aikaan verrattuna. Jäljellä on kovin vähän hylättyjä seutuja. Puiden istuttaminen kaupunkitilaan vaikuttaakin olevan ainoa mahdollisuus maassa, jonka ihminen on täyttänyt Raamatun ohjeen mukaisesti.

Gionon ajan ihminen yritti toipua, olla tulematta hulluksi kahdesta maailmaa repineestä sodasta. Puun istuttaminen kertoi, että ihmisissä ja maailmassa oli vielä toivoa. Vaikka todellisuus on lyöty pirstaleiksi ja tuhottu, voidaan uusi elämä rakentaa. Gionon paino on tässä lohduttomassa toivossa – kuten lapsensa menetyksestä kertova **P. F. Thomése** (1958) kirjoittaa: ”Toivo on sitkeä otus. Sen hakkaa irti ja se kasvaa uudelleen. Jotain poistetaan, suljetaan, hävitetään, ja juuri siitä kohtaa toivo lähtee taas kasvamaan.”

Wileniuksen ajan ihminen taas kulkee määrätietoisesti kohti tuhoaan. On mieletöntä puhua uudesta elämästä, kun vanhan muodostamat ongelmat ovat vasta edessä. Mitään yhteistä näkökulmaa tai identiteettiä ei ole. Ihmiset asuvat kesäpäivän lämmössä vuoden ympäri ja haastavat taloyhtiönsä oikeuteen, jos kaatuvat liukkaalla pihalla italialaisissa nahkakengissään. On vaikea uskoa, että samoilla pihalla kävelee ihmisiä, jotka ovat keränneet puolukoita koulunsa puuroon.

Menneen ja uuden maailman kohtaamisen voi vielä toisinaan nähdä Kolari–Helsinki junassa, jossa lappilaiset saapuvat etelään kylmälaukussa siikaa ja repussa puikulaperunaa. Tupakkakopissa he epävarmuuttaan salaamatta kysyvät, minne

päin pitää lähteä, että pääsee Pasilan asemalta ulos ja miten rullaportaissa matkustetaan. Heidän silmissään on viisasta lämpöä niitä puleerattuja seminaarilaisia kohtaan, jotka Tampereelta matkaan noustessaan äyskivät junan olevan vartin myöhässä. Myös nämä maailmat törmäävät, kun puiston nurmikolle istutetaan puun taimi.

6

Parhaimmillaan taide syntyy välttämättömyydestä. Taideteoksen välttämättömyys paljastuu sen olemassaolosta. Teos on välttämätön, kuten meille tärkeät ihmiset ovat välttämättömiä. Heidän olemassaolonsa on tekemisissä oman olemassaolomme kanssa. Emme voi asettaa itseämme tuon määritelmän ulkopuolelle. Samalla tavoin metsän välttämättömyys on sen olemassaolossa, siinä että voimme astua siihen.

Gionon tarinassa paljastuu, että metsä on lopulta seudun uudelleenasettamisen syy. Mutta pitkällä matkoillaan siemeniä kylvävällä miehellä ei ole mitään ihmisiä koskevia tavoitteita. Mies ei selitä tekojaan. Hänen elämäntyönsä ei perustu loogiseen ajatteluun, vaan haluun todistaa elämän ihme, siemenen itäminen; tuoda siemen sinne, minne se ei tuomatta pääse.

David Hume (1711–1776) on kirjoittanut: “Siitä miten asiat ovat, ei voida päätellä miten niiden tulisi olla.” Tätä lausetta kutsutaan Humen giljotiiniksi. Se tarkoittaa sitä, ettemme voi päätellä vallitsevien asiantilojen ulkopuolisia asioita. Emme voi ehdottomasti sanoa, miten asioiden tulisi olla, sillä emme tiedä onko vaihtoehto vallitsevaa tilaa parempi. Mitään jälkiviisautta ei siksi ole olemassakaan. Nämä kaksi puiden istuttajaa noudattivat visusti Humen oppia. Heidän motiivinsa eivät olleet poliittisia. Sen sijaan ne olivat elämää puoltavia. He eivät pyydä tai tarvitse sopivaa tilaisuutta, koska ottavat itse vastuun elämästä.

Kirjoittaja opiskelee luovaa kirjoittamista Jyväskylän yliopistossa.